

דף ט

יב. א. תוספת מחול על קדש בשבתות וימים טובים ובשביעית – מנין?

ב. בחריש ובקציר תשבת כמה הכתוב מדבר?

ג. אלו ממצוות היובל מעכבות את חלות קדושת היובל, ואלו אינן מעכבות?

ד. האם היובל נוהג בחו"ל?

א. רבי עקיבא דרש מיתור הכתוב בחריש ובקציר תשבת, לאסור חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

א. ריב"א פירש בקציר של הנזרעים מאליהם (= ספחים) שהביאו שלישי בשביעית, שאם נזרע ביד – כבר ידענו איסורו מלא תזרע. ויש מפרשים שאסור לקצור בשביעית עצמה לצורך מוצאי שביעית, וכענין איסור סחורה (ע' פירוש המשנה לרמב"ם ריש שביעית). ואפשר לפי זה שאין איסור בעבודת הארץ במוצאי השביעית. ויש סוברים כן בדעת הרמב"ם. ויש מפרשים שתוספת שביעית המדוברת כאן היינו עבודת הקרקע לפני ולאחרי השביעית, אבל קדושת פירות שביעית שיצאו לשמינית אינו ענין לתוספת שביעית ונלמד ממקום אחר (עפ"י תוס' יב: רשב"א, ר"ן וריטב"א).

ב. כתבו התוס': אין תוספת שביעית אסורה מהתורה אלא לענין חרישה [או קצירה] המפורשת, אבל ליטע מותר מהתורה עד השביעית אלא שחכמים אסרו ליטע בתוך שלשים יום סמוך לשביעית וכדלהלן. ואין כן דעת רש"י.

והרמב"ם (שמיטה ג, א. וע' גם בתוס' תענית ג. ד"ה עשר) פסק ששלשים יום סמוך לשביעית אסורים בעבודת הארץ מהלכה למשה מסיני, [וחכמים אסרו לחרוש בשדה הלבן מפסח ובשדה אילן מעצרת (שביעית ב, א), שנראה כמתקן שדהו לצורך שביעית]. ובזמן שאין מקדש מותרים בעבודת הארץ עד ראש השנה.

ג. לפרש"י (י: ד"ה לעולם), לרבי מאיר האומר יום אחד בשנה חשוב שנה, די לתוספת שביעית יום אחד בלבד (וע' טורי אבן; מנחת שלמה ח"ג קכ).

ד. כתבו התוס': מותר לקצור בשינוי אפילו בשביעית עצמה ולא נאסר כאן קציר אלא כדרכו. ואולם המשומר באיסור בשביעית אסור לקוצרו אפילו בשינוי. ויש חולקים.

רבי ישמעאל דרש מועניותם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב, מתחיל ומתענה מבעוד יום – מלמד שמוסיפים מחול על קדש. ואף ביציאתו (מערב עד ערב). וכן בשבתות (תשבתו) וימים טובים (שבתכם) – כל מקום שיש בו שבות, מוסיפים מחול על קדש.

א. כתבו התוס' שלרבי ישמעאל תוספת שביעית אינה צריכה לימוד מהכתוב, שלמד מהלכה. ורבנו תם פירש שצריך ללמוד מהכתוב תוספת שביעית לאחריה.

ב. לרבי עקיבא, תוספת שבת ויו"ט ויו"כ יש ללמוד משביעית, והיא מדאורייתא (תוס'). ויש אומרים שתוספת שבת ויו"ט אינה מדאורייתא. ויש סוברים (בדעת הרמב"ם) שאין כלל דין 'תוספת' אלא בשביעית [מהלכה] ומעינוי יוהכ"פ, ולא בשבת וביום טוב (ע' בית יוסף רסא ועוד).

ג. תוספת שבת ויו"כ אינה לא בעונש ולא באזהרה (יומא פא). ואף הנשים נתרבו (מהאורח) לתוספת עינוי ביוהכ"פ (סוכה כה:).

ב. בחריש ובקציר תשבת; לרבי עקיבא (וכן היא דעת תנא קמא בשביעית א, ד) מדבר הכתוב בשביעית, וללמד איסור על חריש של ערב שביעית ועל קציר של מוצאי שביעית כנוכר [וגם רישא דקרא העוסק בשבת, מדבר בשבתות של שנת השביעית, שהוצרך לאסרן במלאכה].

קד

לרבי ישמעאל (וכן נראית דעת רבי נתן בשבת ע). מדבר הכתוב ביום השבת שבכל השנים, ללמדנו מה חריש רשות אף קציר רשות – יצא קציר העומר שהוא מצוה, שמותר בשבת. יש אומרים שגם לפי תנא זה, מדבר הכתוב גם בשביעית (עפ"י ר"י קורקוס ריש שמיטה ויובל בפירוש השני; שער המלך שם).

ג. לדברי רבי יהודה, שמיטת קרקע (= חזרת שדות לבעליהן. רש"י ועוד. וי"מ שמיטת קרקע מעבודה וי"מ שמיטת כספים) וכן תקיעת שופר אינן מעכבות, שגם אם לא שמשו קרקעות ולא תקעו – חל היובל לאסור עבודת הקרקע (ראשונים. וע' טורי אבן ועוד). יובל הוא תהיה לכם מכל מקום, אבל שילוח עבדים מעכב (יובל הוא). ומקרא נדרש לפניו – וקראתם דרוך (= חירות) בארץ לכל ישיביה יובל הוא). ולדברי רבי יוסי, שמיטת (= החזרת) קרקעות ושילוח עבדים אינן מעכבות אבל תקיעה בשופר מעכבת (יובל הוא). ומסתבר לדרוש על שופר שאי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר אבל אפשר לעולם בלא שילוח עבדים. ועוד שתקיעת שופר מסורה לבית דין). וחכמים אומרים: שלשתם מעכבים (יובל הוא). ומקרא נדרש לפניו ולפניו פניו ולאחריו).

א. הלכה כחכמים (רמב"ם שמיטה י, ג; ריטב"א ועוד).
ב. ספירת השנים וקידוש בית דין את היובל – נראה שמעכבים, וכל שלא ספרו וקדשו – לא קדש היובל (עפ"י הגר"ח הלוי שמיטה י, ה בדעת הרמב"ם. ונו"ג שם בדעת הראב"ד. וע"ע משך חכמה ריש בהר ד"ה ובתו"כ; חזו"א קלט, א).

ד. דרשו חכמים מיתור יובל הוא תהיה לכם ללמד שנוהג אפילו בחו"ל (ואף רבי יוסי שדרש הכתוב לדבר אחר מודה לדין זה. ושמו מוציאו מכתוב אחר. תוס'). וזה שנאמר בארץ, ללמד שנוהג בחו"ל רק בזמן שנוהג דרוך בארץ.

כתב בספר החינוך (שלא) שאעפ"י שמצות יובל נהגת גם בחו"ל, תקיעת שופר נהגת בארץ בלבד. יש מי שפירש הטעם מפני שנאמר תעבירו שופר בכל ארצכם – ולא בחו"ל (עפ"י טורי אבן). וע"ע במנ"ח ובדברי המאירי מו"ק ב:.

ספירת שנת היובל כראשונה לסדר הבא – יתבאר א"ה בנדרים סא.
אכילה בערב יום הכפורים – ביומא פא.

דפים ט – י

יג. הנוטע נטיעה בסוף השנה – מה דינו לענין שביעית [כשנוטע ערב שביעית] ולמנין שנות ערלה?

הנוטע, המבריך (באופן שנפסק היחור מהאב ונחשב כאילן בפני עצמו. עפ"י תוס') או המרכיב (כגון שהרכיב עץ פרי על אילן שנטעו לסייג ולקורות הפטור מערלה (ערמב"ן ושר"ד). ויש אומרים אף יחור שהרכיב באילן וקן נתחייב בערלה. ע' בירושלמי ערלה א, ב ובמפרשים. וע"ע מנחת שלמה סט עא, ט) שלשים יום לפני ראש השנה – עלתה לו שנת ערלה וכשיגיע ראש השנה מונה לה שנה שניה. הפירות שחנטו לאחר השנה השלישית, בין תשרי לט"ו בשבט (ולבית שמאי רק עד אחד בשבט. ע' טו"א) – הרי הם פירות ערלה שהרי כבר אינה 'נטיעה' אלא 'אילן' וראש השנה לאילן הוא בט"ו בשבט. ולאחר ט"ו בשבט הרי הם רבעי עד ט"ו בשבט הבא (יהיה לכם ערלים לא יאכל – ובשנה הרביעית... ובשנה החמישית – פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה ופעמים שבחמישית ועדיין אסורה משום רבעי).

קה